

Zaprimljeno: 18.07.2012.

Izvorni znanstveni članak

UDK: 343.9 : 316.77

STUDIJA SLUČAJA KROZ ANALIZU MEDIJSKOG SADRŽAJA - ZLOČIN IVANA KORADE

Krunoslav Borovec

Ministarstvo unutarnjih poslova

SAŽETAK

Ovaj rad predstavlja studiju slučaja, zločina kojeg je počinio Ivan Korade, u kojem je kao metoda uglavnom korištena analiza sadržaja te manjim dijelom i analiza medijskog diskursa. U uvodnom dijelu rada razmatrana je medijska prezentacija kriminaliteta i utjecaj medija na strah od kriminala kod građana. Analiza je provedena na uzorku od ukupno 62 članka, objavljena u dnevnom i tjednom tisku od 27.3. do 8.4.2008. godine, u povodu višestrukog ubojstva kojeg je počinio Ivan Korade, s ciljem utvrđivanja portreta zločina, uzroka zločina prema stavu medija te definiranja uloge policije, prema viđenju medija. Pored toga, analizom su apstrahirane i glavne kategorije medijskih sugovornika te njihove kompetencije, kao i drugi sociološko-kriminološki problemi koji se javljaju uz nasilne zločine i višestruka ubojstva.

Analiza je rezultirala logičkom matricom, u kojoj su u suodnosu prikazane spomenute kategorije: masakr; pokolj, krvoproliće kao glavni portret zločina; psihički problemi, alkoholizam, agresivnost, neadekvatna i nepravovremena društvena reakcija kao glavni uzrok te strah od kriminala, nepovjerenje u kaznenopravni sustav i veliki materijalni troškovi koji nastaju kao posljedica zločina. Dobivene su i karakteristične faze, kroz koje tiskani mediji obrađuju temu zločina i to: faktografija kao prva faza te rekonstrukcija zločina kao druga faza s tri etape: kroki-rekonstrukcija, medijska rekonstrukcija i službena rekonstrukcija događaja. Glavne kategorije sugovornika koje mediji koriste kao izvore informacija su stručni sugovornici, sugovornici bliski žrtvama i sugovornici bliski počinitelju, dok se policija portretira kroz tri osnovne uloge: istražne i izvidne radnje, izvorne policijske poslove i zaštitnu ulogu policije.

Ključne riječi: analiza medijskog diskursa, medijska prezentacija kriminaliteta, tipologija medijske prezentacije kriminala, strah od kriminala, medijski sugovornici.

UVOD

Percepcija kriminaliteta, s jedne strane, značajno utječe na osjećaj sigurnosti građana, a s druge strane, na njihovu percepciju policije, procjenu njezine učinkovitosti te stoga određuje i stupanj povjerenja u policiju. Kriminalitet u svojim različitim pojavnim oblicima spada među fenomene koji destruktivno utječu na socijalnu sredinu (Singer i sur., 2009), a osim na kolektivnoj, negativno utječe i na individualnoj razini, izazivajući kod građana osjećaj nespokojsstva i nesigurnosti. Ako uzmemo u obzir da tek manji broj građana ima neposredno iskustvo s kriminalitetom, ali i osobno iskustvo u kontaktu s policijom, važno je propitivati kako mediji kao važan izvor informacija za građane prezentiraju ova dva, međusobno usko povezana segmenta. Kada pak govorimo o policijskom djelovanju i svim aspektima policijskog posla potrebno je istaknuti kako ono ovisi o društvenom kontekstu u kojem se

odvija. To podrazumijeva, između ostalog, stupanj demokratizacije društva, dostignute standarde u radu policije, usvojeni model policijskog djelovanja, slobodu medija, ali i medijske standarde. Sve veće približavanje policije građanima, sve jači utjecaj javnosti na rad policije, tendencije su koje se sve više osjećaju. Polazeći s tih pozicija "za svaku suvremenu policiju prilično je važno što građani o njoj misle, što od nje očekuju, kako reaguju na njezine akcije i sl." (Zimmermann, 1981, 163). U tom je smislu značajna uloga medija te se stoga i ovaj rad bavi pitanjem medijskog tretiranja kriminalnog događaja i uloge policije u njegovom rješavanju.

Javnost rada policije jedna je od temeljnih značajki djelovanja policija u državama s demokratskom tradicijom. Upravo iz tih razloga i pretpostavki razumljivo je da policija ima aktivan sustav suradnje s medijima kroz koji informira građane o svim aspektima sigurnosti, svojim aktivnostima,

kao i o pojedinim važnim događajima. Upravo zbog toga u Hrvatskoj je provedeno niz reformi policijskog sustava pa tako i reforma odnosa s javnošću (Cajner Mraović, Faber, Volarević, 2003). Reforma je rezultirala profesionalizacijom policijskih glasnogovornika, uvođenjem novih načina komunikacije s medijima te otvaranjem novih komunikacijskih kanala: WEB stranice, obavještavanje novinara putem SMS poruka i korištenje društvenih mreža (Borovec, 2011).

Uzimajući u obzir sve spomenuto treba istaknuti da se u Hrvatskoj, kao i svugdje u svijetu, "kriminal¹/kazneno djelo, smatra značajnom temom za medije te da problemi vezani uz ubojstva i druge oblike nasilja zauzimaju vrlo visoko mjesto na ljestvici prioriteta vezanih uz nacionalnu sigurnost, kao i na ljestvici interesa javnosti i građana" (Chermak, 1994, prema Pollak, Kubrin, 2007, 61).

Ključno je naglasiti da u današnje moderno doba "mediji pružaju važan izvor informacija o svim onim problemima koji ne predstavljaju svakodnevno iskustvo prosječnih ljudi, a među tim problemima su svakako i problemi vezani uz teški nasilni kriminalitet²" (Tece, Makkai, 2000, 1). Ako se osvrnemo u prošlost možemo zaključiti da nikada kao danas nije postojao tako razgranat sustav informiranja građana. Danas u istom trenutku istu informaciju primaju milijuni ljudi, pri čemu se ne radi samo o neutralnim vijestima koje stižu do primatelja. Mnoge od odaslanih informacija su selektirane, odabrane s određenom namjerom ili pak orijentirane na željeno djelovanje što im daje demagoški predznak. I tako mediji ili novinari kao njegovi akteri, suprotno svojim tvrdnjama, upravljaju svojim čitateljima. "Angažirano novinarstvo mišljenja ne bori se svojim vlastitim uvjerenjem za objektivnost te u pravilu ni ne zastupa interese građana, već u najboljem slučaju interese pojedinih grupa ili ideologija" (Zimmermann, 1981, 168). Upravo se zbog toga može govoriti i o svojevrsnim devijacijama uređivačkih politika, kojima nije isključivi cilj informirati građane, već i prodaja medijskog sadržaja. Upliv svjetonazora autora, uređivački standardi, utjecaji vlasnika pojedinih medija, u tome imaju važnu ulogu.

Način na koji mediji prezentiraju pojedine događaje snažno utječe na naše razumijevanje kriminaliteta kao društvenog problema i zbog toga je ključ-

no razmatrati medijsko prikazivanje kriminaliteta. "Ako mediji konstruiraju generalni osjećaj realnosti onda sasvim sigurno konstruiraju i realnost u vezi s kriminalitetom" (Pollak, Kubrin, 2007, 61).

Medijska prezentacija kriminaliteta

Ispitivanjem javnog mnijenja u Republici Hrvatskoj (Institut Ivo Pilar, 2003, prema Franc, Ivičić, Šakić, 2007) utvrđeno je da 87,5% građana medije izabire kao osnovni izvor informacija. Istraživanje Instituta Ivo Pilar, provedeno 2005. godine, utvrdilo je da javnost najviše informacija o kriminalitetu, čak 90%, dobiva putem televizije, a potom putem dnevnih novina ili radija. Prema velikom Nacionalnom istraživanju javnog mnijenja o percepciji sigurnosti građana, postupanju policije te suradnji između policije i lokalne zajednice (MUP i UNDP, 2009) osnovni izvor informacija o policiji jest televizija, putem koje se informira dvije trećine svih ispitanih osoba. Novine i časopisi glavni su izvor informacija za otprilike svakog desetog građanina, a podjednak broj navodi iskustvo (bilo osobno, bilo bliskih osoba). Internet kao glavni izvor informacija o policiji općenito koristi vrlo mali broj građana (3%). Rezultati spomenutih istraživanja pokazuju da su i o kriminalitetu i o policiji, mediji glavni izvor informacija. S druge pak strane, treba istaknuti da u Hrvatskoj, na godišnjoj razini svega 1,8% građana ima neposredno iskustvo s kriminalom, bilo kao počinitelji, bilo kao žrtve kaznenih djela³, čime značaj medija dobiva još više na težini.

Nadalje, važno je istaknuti kako su ljudi skloni vjerovati da je "kriminalitet toliko ozbiljan društveni problem koliko ga se prikazuje u medijima, jer smatraju da ono što se pokazuje u medijima odražava ono što se stvarno događa u društvu" (Franc, Ivičić, Šakić, 2007, 106). Javnost često nije svjesna pristranosti medija u izvještavanju o kriminalu, odnosno, javnost nije svjesna usmjerenosti medija prema senzacionalističkim događajima koji nikako ne ulaze u kategoriju svakodnevnih pojava, što u konačnici znači selekcionirano informiranje. Tome u prilog govori i nacionalno istraživanje kriminaliteta u Velikoj Britaniji koje je pokazalo da usprkos opadanju ukupnog broja kaznenih djela od 1995. godine ipak zbog utjecaja medija veliki broj građana smatra kako je kriminalitet u porastu širom zemlje kao i u njihovom lokalnom području. Na primjer, istraživa-

1 Pod pojmom kriminal podrazumijeva se djelovanje zločinačkih elemenata, kazneno djelo, zločin.

2 Pod pojmom kriminalitet podrazumijeva se skup počinjenih kaznenih djela, odnosno, kriminalno ponašanje kao društvena pojava.

3 Podatak o udjelu građana Republike Hrvatske koji imaju osobno iskustvo s kriminalitetom izveden je na temelju broja fizičkih osoba oštećenih kaznenim djelom u 2011. godini (45.605) i broja fizičkih osoba, počinitelja kaznenih djela za 2011. godinu (30.929), u odnosu na broj stanovnika u Republici Hrvatskoj prema popisu stanovništva iz 2011. (4.290.612). http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1441.pdf; <http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2012/pregled%202011.pdf>.

nje 2005./06. pokazuje da oko dvije trećine građana u Velikoj Britaniji (63%) smatra kako je kriminalitet na nacionalnoj razini, za prethodne dvije godine u porastu. Također, građani imaju negativnu percepciju kriminaliteta za područje na kojem žive, nešto manje od pola (42%) smatra da je lokani kriminalitet u porastu, iako podaci pokazuju suprotno (Walker, Kershaw i Nicholas, 2006). Generalno govoreći, građani smatraju kako je u porastu ona vrsta kriminaliteta koja ima veću medijsku pokrivenost, što je u pravilu nasilni, nasuprot imovinskom kriminalitetu. Razlike u percepciji određenih kaznenih djela ukazuju da kada se radi o kriminalu koji se rijetko dešava i mala je vjerojatnost da će građani o njemu imati osobna iskustva, percepcija je više pod utjecajem visoke medijske zastupljenosti tih događaja. Studija koju je proveo O'Connell (1999, prema Dubois, 2002, 65) pokazuje da su "razlozi iskrivljene percepcije o kriminalitetu u načinu na koji ga mediji prezentiraju, odnosno, u tome što mediji:

- češće prikazuju ekstremni i atipični kriminal;
- daju više prostora ekstremnom kriminalu;
- uglavnom biraju kriminal u koji su uključene ranjive žrtve i neranjivi počinitelji;
- pesimistični su o kazneno pravnom sustavu."

Upravo iz tog razloga od posebne je važnosti pitanje kako mediji kroz prikazivanje pojedinih kriminalnih događaja utječu na percepciju kriminaliteta, ali i na percepciju učinkovitosti, rejting policije te strah od kriminala. Stoga, važno je znati da mediji u globalu imaju vlastita mjerila za objavu određene vijesti, bez obzira koliko se nama ta vijest činila važnom i značajnom te prema vlastitim mjerilima i kriterijima obrađuju i prezentiraju takvu vijest.

Prema Pollak i Kubrin (2007, 61) neka od mjerila su:

- razina predvidljivosti kaznenog djela (koliko često ili rijetko se govori o toj vrsti kriminala);
- rizik (koliko su sami građani ugroženi sličnim kaznenim djelima);
- jesu li osobe, počinitelji ili moguće žrtve, uključene u ovo kazneno djelo javne osobe ili osobe od društvenog značaja;
- karakter samog kaznenog djela (lokalni, regionalni ili međunarodni);
- razina nasilja, eventualne smrtne posljedice;
- uključenost djece ili maloljetnika u kazneno djelo.

Da bi vijest bila objavljena nije potrebna zastupljenost svih ovih elemenata, no zasigurno će njihovo postojanje uvelike doprinijeti njezinom objavljivanju.

Tiskovni mediji, na kojima se temelji ova analiza, imaju za razliku od elektronskih medija dodatnih zahtjeva, mjerila, ali i ograničenja. Zbog svoje prirode, oni ne mogu promptno prenositi vijesti i zbog toga su u nepovoljnijem položaju spram drugih medija. Iz tog razloga tiskovni mediji prikupljat će pojedinosti koje elektronskim medijima i nisu od interesa, zahtijevat će dodatne informacije i detalje, koristiti širi krug izvora informacija te događaj promatrati u širem kontekstu od ostalih.

Kao što je ranije već spomenuto, moraju se ostvariti određeni uvjeti, u okviru pojedinog kriminalnog događaja, kako bi on bio interesantan samim medijima. Vijesti i informacije vezane uz ubojstva i teške oblike nasilja same po sebi su interesantne, ali i ozbiljne, pa i zbog toga dopijaju na stranice tiskovina. Razlog tome, kako navode Teece i Makkai (2000, 1) je što su to "pojave koje se događaju van iskustava prosječnih ljudi". Ubojstva, na primjer, su najčešće prikazani kriminal na televiziji u SAD-u, iako je stopa kriminaliteta visoka, samo 5% svih uhićenja odnosi se na nasilni kriminal, a ubojstva broje manje od 1% zabilježenih uhićenja (Polk, 1997).

Mediji će koristiti različite izvore informacija, ponekad i nekoliko različitih za potrebe istog članka. Kako Teece i Makkai (2000) navode, prema australskom istraživanju najčešći izvor informacija je onaj službeni, bilo da je riječ o policiji ili sudu sa čak 63% zastupljenosti. Potom po zastupljenosti dolaze žrtve/svjedoci/osumnjichenici s 10% te drugi oblici izvora s 10%. Također je značajna i činjenica koju je pokazalo isto australsko istraživanje da su izvjestitelji o kriminalitetu vrlo blisko vezani za službene izvore. Ovi podaci ukazuju na važnost kvalitete odnosa kojeg policija uspostavi s medijima, a posebno tijekom izvještavanja o pojedinim kriznim događajima, kakav teški kriminal, višestruko ubojstvo, zasigurno jest (Novak, 2001).

Iako brojna istraživanja govore u prilog utjecaja medija na stavove o policiji i na percepciju kriminala o tome ipak ne postoji konsenzus. Naime, prema Dowleru (2002) stavovi o učinkovitosti policije nisu vezani s konzumiranjem medija, čime se podržava "Model ograničenog djelovanja" kada se radi o konzumiranju medija. "Model ograničenog djelovanja" govori o tome da gledatelji/čitatelji imaju uvriježene poglede na život. Mediji učvršćuju postojeće stavove ili mišljenja, a publiku privlače poruke koje su u skladu s njihovim uvjerenjima i već postojećim stavovima. Zagovornici "Modela ograničenog djelovanja" tvrde kako društveni čimbenici poput pripadnosti određenim skupinama ublažavaju učinak medijske prezentacije te da mediji imaju ograničeni utjecaj na njegove konzumente.

Rasprava o medijskoj prezentaciji kriminaliteta ne može zaobići političku dimenziju ovog pitanja. Medijsko tretiranje različitih društvenih problema, uključujući i kriminalitet kao značajnu brigu današnjice, podložno je i političkim utjecajima koji značajno diktiraju javne rasprave, a time i usmjeravaju fokus pažnje medija. Potvrda tome je i aktualna usmjerenost medija prema korupciji i organiziranom kriminalitetu, područjima koja su, u kontekstu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, nezaobilazna politička pitanja. Zbog toga je i ovaj čimbenik važan za razumijevanje kriminaliteta u sredstvima javne komunikacije. Pored toga, novinarska struka kao i pojedini njezini akteri nije apolitična, već u medijski sadržaj unose i dio osobnih političkih opredjeljenja ili su u kreiranju sadržaja podložni različitim političkim utjecajima.

Istraživanje kriminaliteta u medijima oslanja se na nekoliko različitih istraživačkih metoda. **Analiza sadržaja**, osim u ovom radu, korištena je i u većini drugih studija medija. Studije koje koriste tu metodologiju istražuju prezentaciju kriminala u medijima, kako i zašto je određeni kriminal izdvojen, prezentiran ili medijski zanemaren. Ove studije fokusiraju se na količinu i vrstu kriminala prezentiranog u medijima. Drugi tip istraživanja, koji se koristi u izučavanju kriminala u medijima, su **etnografska istraživanja**. Etnografska istraživanja (Chermak, 1995) dokumentiraju kako organizacijski čimbenici poput prostornog uređenja, zaposleničke kulture i socijalni odnosi, utječu na medijsku prezentaciju. Većina etnografskih istraživanja zaključuje kako policija određuje što će biti prezentirano u medijima, opisujući medije kao “cjevovod” policijske ideologije. Pritom odnos policije i medija opisuju asimetričnim jer su novinari uvijek u inferiornoj pregovaračkoj poziciji. Iako rijetko, pojedini istraživači kombiniraju obje istraživačke metode.

Diskurzivna analiza, analiza diskursa (analiza rasprave) naziv je za mnoge različite pristupe u proučavanju teksta ili nekog drugog empirijskog materijala, a razvila se iz različitih teorijskih tradicija i disciplinarnih područja (Halmi, Belušić, Ogresta, 2004). Tekst se, motren kroz diskursnu prizmu, nužno iščitava u kontekstu i nadalje kroz sociološku, psihološku, kulturološku i druge perspektive. “Koliko god se u školskim i leksikonskim definicijama pojmovima ponudena matematička formula *tekst + kontekst = diskurs* činila odviše simplificiranom i stoga “bez ostatka” neodrživom, toliko se, ipak, u spremnosti da se tekst motri u kontekstu te da se kontekstu pristupi kao kompleksnom

problemu, dakle nužno multidisciplinarno i interdisciplinarno, razabire *differentia specifica* diskursnih studija” (Badurina, 2003, 152).

Autori Halmi, Belušić i Ogresta (2004, 39) ističu da “ne postoji jedna jedinstvena analiza rasprave nego mnogo različitih stilova analize koji se zovu jednim imenom”. Zajedničko svim tim analizama jest da odbacuju realno shvaćanje da je jezik samo jednostavno, neutralno sredstvo odražavanja ili opisivivanja riječi, nego je analiza rasprave jedna od glavnih značajki za konstrukciju socijalne zbilje. Dakle, u fokusu interesa u ovoj analizi neće biti detalji već napisanog teksta, nego latentna narativna struktura teksta. Kao društveni sudionici mi se neprestano orijentiramo prema kontekstu interpretacije u kojem se sami nalazimo te tako izgrađujemo našu raspravu da bi se uklopili u širi socijalni kontekst. Za pretpostaviti je kako će mediji u prezentaciji konkretnog slučaja nastojati uspostaviti i nametnuti jedinstvenu verziju uzroka zločina natječući se s drugim mogućim verzijama. “Kognitivni scenariji koje konstruiraju mediji imaju dvostruku funkciju: da prikažu događaj i da istovremeno apeliraju na horizont razumijevanja publike te se u zavisnosti od cilja autora/-ice teksta služe afektivnim konotacijama koje su već sadržane u javnom diskursu” (Badarevski, 2007, 242).

Iako se ovaj rad time neće baviti, ipak ne treba zanemariti i čitateljsku publiku koja također utječe na medijsku stvarnost. Naime, dok se konvencionalne teorije o masovnoj komunikaciji temelje na aktivnom pošiljatelju i pasivnom primatelju informacija, sociokonstruktivistički pristup publiku promatra kao dio mehanizma razgovora (Cotter, prema Halmi, Belušić, Ogresta, 2004).

Interes za medijski diskurs prisutan je jer:

- su mediji jako dobar izvor podataka za istraživanje i učenje;
- uporaba medija utječe na ljude;
- analiza medija može reći mnogo o javnom mnijenju i stereotipima prezentiranim kroz jezik i komunikaciju;
- mediji odražavaju i utječu na formiranje mišljenja i stavova javnosti (Bell i Garrett, 2003).

Utjecaj medija na strah od kriminala

Prikazivanje kriminala u medijima uz već spomenuti utjecaj na percepciju kriminaliteta ima utjecaj i na razinu straha građana od kriminala. Po definiciji, strah⁴ je neugodno psihičko stanje, osjećaj karaktera prijetnje životu ili tjelesnom integritetu, koji se doživljava prilikom uočavanja opasnosti,

stvarne (realni strah, uz postojanje svijesti o izvoru opasnosti) ili nerealne, unutarnje ili vanjske, predstavlja destruktivnu silu koja onemogućuje stvaranje i normalan individualni razvoj, a rijetko je aktivator i stimulans tog razvoja. U kontekstu ove definicije medijska prezentacija zločina može predstavljati uočavanje opasnosti koja iako nerealna utječe na pojedinca. "Strah od kriminala je racionalno ili iracionalno stanje uznemirenosti ili anksioznosti potaknuto mišlju da je pojedinac u opasnosti od kriminalne viktimizacije" (McLaughlin, 2001, 118). To je emocionalna reakcija okarakterizirana osjećajem opasnosti i brige stvorene prijetnjom tjelesnog ozljeđivanja ili zamijenjena percipiranim znakovima u okolini koji su povezani s nekim aspektima kriminala (Church Council, 1995, prema John Howard Society of Alberta, 1999). Naposljetku, Ferraro i LaGrange (1987, 72) definirali su strah od kriminala kao "negativne emotivne reakcije stvorene od strane kriminala ili znakova povezanih s kriminalom". Strah od kriminala objašnjava se na različite načine kao osjećaj sigurnosti/nesigurnosti, vjerojatnost viktimizacije, prestrašenost i zbunjenost. Dakle, u citiranim definicijama za strah od kriminala nije važno samo iskustvo s kriminalom, već i primjećivanje znakova povezanih s njim. Ti znakovi, između ostalog, mogu biti kriminal prezentiran kroz medije.

Za razumijevanje straha od kriminala važno je uz njegove socijalne komponente spomenuti i psihodinamske osnove tog straha. Psihodinamsko razumijevanje ličnosti (Gregurek, Varda, Đanić, 2001) otkriva nam da naše misli, osjećaji, naše želje i fantazije utječu na naše ponašanje, pokreću ga i mijenjaju. Svaki čovjek ima svoj način reagiranja i svoje crte osobnosti. Mnogi događaji izvana, pa i neposredno ili posredno doživljeno kazneno djelo, utječu na čovjeka i pokreću njegove reakcije, stvaraju nove reakcije u čovjeku i mijenjaju ga. Nadalje, važno je napraviti konceptualnu razliku između straha od kriminala kao svojevrsne osobne značajke (dispozicijski strah) i straha od kriminala kao trenutnog afektivnog stanja, s druge strane (Gabriel i Greve, 2003). Na dispozicijski strah znatno više utječu obilježja socijalnog okruženja, kao primjerice odrastanje uz strašljive roditelje, neke dimenzije ličnosti kao primjerice anksioznost, odnosno neka druga obilježja, kao primjerice sposobnost suočavanja sa stresom, nego obilježja konkretnih situacija. Ovu vezu mogu modelirati i ponašanje pojedinca, fizičko zdravlje, osobni resursi za suočavanje sa stresom, društvena potpora kao i djelovanje policije.

Istraživanja straha od kriminala započela su ranih 70-ih godina 20. stoljeća i od tada pa do danas to je

aktualna tema u okviru javnih politika i akademskih rasprava. U okviru tih istraživanja proučava se utjecaj brojnih determinanti na strah od kriminala poput sociodemografskih i socioekonomskih čimbenika, prethodne viktimizacije, čimbenika vulnerabilnosti, aspekata socijalne kontrole te medija.

Kroz sve protekle godine u Republici Hrvatskoj je prisutan trend smanjenja kriminaliteta. Međutim, kriminalitet općenito, kao najistaknutiji problem ističe 16,8% građana na nacionalnoj razini i 11,1% na lokalnoj razini (Franc, Ivičić, Šakić, 2007). Također treba spomenuti da je i "u većini razvijenih zemalja prisutno opadanje kriminaliteta koje međutim ne prati smanjivanje osjećaja nesigurnosti ili straha od zločina kod stanovništva" (Mayhew i Van Dijk, 1997, prema Chalom, 2003, 138).

Generalna razina straha od kriminala uvijek je povezana s prikazivanjem kriminala i nasilja u medijima (Cozens 2003, prema EC, 2004; Šakić, Franc, Ivičić, 2008). Mediji igraju ključnu ulogu u širenju straha od kriminala kroz pretjerano izvještavanje o nasilnim i seksualnim deliktima, kroz tehnike personalizacije i senzacionalizma, intenzivno izvještavanje i komentiranje zločina, što posve zaokuplja pozornost gledatelja, čitatelja, javnosti te potiče alarmantne kampanje protiv određenih tipova kriminalaca (McLaughlin, 2001). Dakle, mediji imaju značajnu ulogu u određivanju količine straha od kriminala kod ljudi, što proizlazi iz činjenice da mediji opsežno i neproporcionalno izvještavaju o kriminalnim događajima. To vodi do toga da ljudi vjeruju da je mnogo više kriminala nego što ga uistinu jest, a uvjerenje da veća količina kriminala postoji u društvu dovodi da su ljudi u strahu. Izvještavanje medija o kriminalnim djelima može utjecati na jačanje straha od kriminala, osobito ako su ti napisi o događajima unutar uže lokalne zajednice, gdje je žrtva sasvim slučajno izabrana i gdje je djelo počinjeno na osobito ružan način (Doležal, 2009). Neka istraživanja utvrdila su da se više boje oni koji čitaju novine koje senzacionalistički izvještavaju o kriminalu (Williams, Dickinson, 1993, prema John Howard Society of Alberta, 1999). S druge pak strane, Liska i Baccaglini (1990, prema John Howard Society of Alberta, 1999) utvrdili su da novinsko izvješćivanje o kriminalu smanjuje strah osoba od kriminala ukoliko osobe čitaju o kriminalu u drugom gradu ili mjestu ili čak i u drugom susjedstvu jer ih to čini "sigurnijim kroz usporedbu".

Raširenost straha od kriminala je dijelom potaknuta teškom izloženošću nasilju u dramskom programu na TV-u, u najgledanijim terminima, a isto tako ljudi koji čitaju različite novine, imaju različito vjerovanje

o tome kakva je situacija s kriminalom (Cozens 2003, prema EC, 2004). Prema istom autoru čitatelji tabloida dva puta će vjerojatnije osjećati strah zbog mogućnosti da budu žrtve pljačke, 16% čitatelja tabloida koji su vrlo zabrinuti zbog mogućnosti napada u usporedbi sa 7% onih koji čitaju ostale dnevne novine.

Također je utvrđeno kako učestalije gledanje televizijskih serija kriminalističkog žanra, kao i dokumentarnih serija o kriminalitetu utječe na višu razinu straha od razbojništva, fizičkog napada, fizičke i verbalne prijetnje kao i kriminaliteta u cjelini, odnosno, gledanje zabavnih sadržaja o kriminalu (serije kriminalističkog sadržaja i dokumentarci o kriminalu) značajni su prediktori straha od kriminala (Šakić, Franc, Ivičić, 2008).

Za starije osobe mediji su često jedini kontakt s vanjskim svijetom tako da je značajni aspekt straha od kriminala kod starijih predramatizirano prikazivanje kriminala u medijima (Pinkerton, 1993, prema EC, 2004).

Strah od kriminala, policijska učinkovitost i stavovi o policiji važan su aspekt stavova javnosti o kriminalu i kaznenopravnom sustavu. Negativni ili pozitivni stavovi prema policiji mogu utjecati na određivanje prioriteta i strategiju policije. Drugo, stavovi građana o policiji mogu utjecati na odluku o prijavljivanju kriminala. Treće, oboje, i strah od kriminala i stavovi o kaznenopravnom sustavu mogu utjecati na kreiranje politike i kreiranje zakona od strane vladinih agencija, tako da "javna podrška ili nedostatak podrške javnosti mogu odrediti politiku suzbijanja kriminaliteta" (Dowler, 2003, 112).

METODE RADA

Opis analiziranog slučaja

Nakon rasprave o medijskoj prezentaciji kriminaliteta te utjecaju medija na strah od kriminala slijedi opis zločina kojeg je počinio Ivan Korade:

U noći s 26. na 27. ožujka 2008. godine umirovljeni general Hrvatske vojske, proslavljeni sudionik Domovinskog rata Ivan Korade, u svom višesatnom ubilačkom pohodu, ubio je Davora Petriša, 16-godišnjeg Gorana Hudića i njegovu baku Ceciliju Hudić te Franju Kosa. Osam dana trajala je opsežna policijska potraga za ubojicom Koradom. Zadnji dan potrage temeljem tragova i raspoloživih informacija utvrđeno je da se cijelo vrijeme nalazio i skrivao na području Velike Veterničke, odnosno, u kraju u kojem je i počinio zločine.

Nakon osam dana potrage, planom aktivnosti, bila je predviđena pretraga 21 kuće za koje

je postojala sumnja da ih koristi bjegunac te se pretragama započelo u 12.10 sati. Već u 12.25 sati policijski stožer je obaviješten da su uz korištenje psa tragača pronađeni tragovi obuće te drugi odbačeni predmeti za koje se pretpostavilo da pripadaju bjeguncu. Oko 13.30 sati iz vikend-kuće, koja se nalazi u predjelu Vrhi, otvorena je rafalna paljba u smjeru policijskih službenika, te je tom prilikom teško ranjen jedan od policajaca koji je sudjelovao u potrazi. Ostali policijski službenici koji su se nalazili uz njega odmah su obavijestili Stožer o događaju, zatražili hitnu medicinsku pomoć i izvukli ranjenoga kolegu iz područja ugroženog pucanjem iz vikend-kuće. Teško ranjeni policajac prevezen je do Doma zdravlja Zlatar, ali je nažalost preminuo. Vikend-kuća iz koje je pucano prema policijskim službenicima nakon toga je u potpunosti blokirana te su pripremljene snage Specijalne policije za intervenciju. Oko 15.00 sati tim Specijalne jedinice policije ušao je u vikend-kuću u kojoj je bjegunac zatečen mrtav. Pokraj tijela pronađeno je nekoliko ručnih bombi i osobno naoružanje. Naknadno provedenim očevidom utvrđeno je da je Ivan Korade, nakon što je iz automatske puške pucao po policijskim službenicima izvršio samoubojstvo. U opisanom zločinu ubijeno je pet osoba, od kojih jedan maloljetnik i jedan policijski službenik, po čemu spada u najteže zločine u poslijeratnoj Hrvatskoj.

Istraživačko pitanje

Kroz studiju slučaja, u kojoj je kao glavna metoda korištena analiza sadržaja, a manjim dijelom i analiza medijskog diskursa, ovim se radom želi utvrditi **kako** je medijski portretiran zločin kojeg je počinio Ivan Korade te prepoznaju li mediji problem straha od kriminala koji se javlja kao posljedica zločina. U tom smislu želi se također utvrditi **što** je prema medijima uzrok ovog zločina te definirati stav medija prema ulozi policije. Također će se utvrditi koje osobe i s kakvim profesionalnim kompetencijama dobivaju medijski prostor u tumačenju ovog konkretnog slučaja te postoji li pravilnost u medijskoj prezentaciji na temelju koje se može izraditi tipologija izvještavanja o zločinu. U konačnici, cilj je utvrditi jesu li, uz medijsku prezentaciju zločina, prikazani i neki drugi vezani problemi te koji.

Metodologija

U studiji ovog slučaja koristiti će se prvenstveno analiza sadržaja, a djelomično i diskurzivna analiza. Analiza sadržaja može biti kvalitativna i kvantitativna, a u ovom radu ona je prvenstveno kvalitativna

jer se njome otkriva i bilježi određeni sadržaj te se analiziraju obilježja tog sadržaja (“što?” i “kako?”). U manjoj mjeri korištena je i kvantitativna – frekvencijska analiza sadržaja, jer je osim utvrđivanja nazočnosti i obilježja nekog sadržaja, kvantitativno iskazana i njegova frekvencija.

Za potrebe ovog rada provedeni su postupci:

- a) Sakupljanje podataka iz postojećih izvora, odnosno, sakupljanje članaka iz najtiražnijeg dnevnog i tjednog tiska u Hrvatskoj;
- b) Analiza podataka i to grupiranjem prema određenim kategorijama (portret zločina, uzrok zločina, uloga policije, medijski sugovornici i njihove kompetencije, drugi vezani problemi), radi čega je kreirana baza podataka (excel tablica) u koju su se unosili i obrađivali podaci izvlačeći iz originalnog teksta kategorije višeg reda, sve dok u svakoj grupi nisu dobivene dovoljno apstraktne kategorije, odnosno, dok iz manifestnog nije ekstrahiran latentni sadržaj. Radi objektivnosti analizu su provodila tri analitičara (voditelj istraživanja-autor članka i dva stručna suradnika za odnose s javnošću u Ministarstvu unutarnjih poslova RH);
- c) Objašnjenje i prezentacija rezultata istraživanja.

Dakle, izvor analize sadržaja su tekstovi objavljeni u tisku o zločinu Ivana Korade, kategorije analize sadržaja su: portret zločina, uzrok zločina, uloga policije, medijski sugovornici i drugi vezani problemi, uzorak analize sadržaja određen je razdobljem od 27. 3. do 8. 4. 2008. godine, a jedinica analize sadržaja je svaki objavljeni tekst u kojem je spomenut navedeni slučaj.

Uzorak

Uzorak na kojem će se provesti analiza medijskog diskursa su članci u povodu slučaja višestrukog ubojstva kojeg je počinio Ivan Korade, objavljeni u dnevnom tisku (Večernji list, Jutarnji list, Novi list, Slobodna Dalmacija, 24 sata, Vjesnik) i tjednicima (Globus i Nacional) u razdoblju od 27.3. do 8.4. 2008. godine. Radi se o tiskovinama s najvećom tiražom na nacionalnoj razini. U tom razdoblju u spomenutim tiskovinama objavljena su ukupno 62 članaka, teme dana, specijalna izvještaja i reportaže.

Rezultati analize i rasprava

Analiza rezultata ima prije svega za cilj odgovoriti na sljedeća pitanja: što dobiveni nalazi znače i što oni govore o prirodi problema. Dakle, detalj-

nom analizom članaka iz odabranog manifestnog sadržaja ekstrahiran je generalni portret zločina koji je prikazan kao: “masakr, pokolj, krvoproliće, krvavi pir i strava”. Svi ovi spomenuti atributi iako su upotrijebljeni da parafraziraju žargon i kontekst zločina te da mu prikažu medijsku sliku, ipak u velikoj mjeri impliciraju razumijevanje konteksta zločina. Iako su mediji kroz kognitivni scenarij koji su konstruirali imali za cilj prikazati događaj, ipak, s druge pak strane, mediji načinom prikazivanja nastoje utjecati na razumijevanje publike. Pri tome se autori u velikoj mjeri služe afektivnim konotacijama već sadržanim u javnom diskursu. Može se zaključiti kako u kreiranju afektivnih konotacija značajnu ulogu ima odabir sugovornika, posebno onih koji su snažno emocionalno angažirani u cijelom slučaju i njihove izjave su zapravo ekspresija njihovih emocija. Time se naravno u velikoj mjeri nastoji utjecati na empatiju čitatelja i izazvati čitateljevu emocionalnu reakciju. Valja također naglasiti da su prikazi zločina u svim analiziranim člancima lišeni bilo kakvog eufemizma.

Isječci iz prikaza zločina u pojedinim člancima:

- *24 sata*, 28. ožujka 2008.g.
“Strava u Zagorju: masakr u Koradeovu selu, ubijen i generalov prijatelj.”
- *Večernji list*, 28. ožujka 2008.g.
“**KRVOPROLIĆE U VELIKOJ VETERNIČKOJ.** Žrtve masakra pronađene su na tri različita mjesta”
- *Jutarnji list*, 28. ožujka 2008.g.
“Krvavi pohod Zagorjem. Žrtve masakra: Troje ubijeno u Velikoj Veterničkoj, Petriš u Vitešincu. U Hrvatskom zagorju u noći sa srijede na četvrtak dogodila se serija ubojstava kakvu taj kraj ne pamti.”

Posebno je interesantno što je kao rezultat ove analize dobivena tipologija medijskog prikazivanja slučaja u odnosu na kronološko promatranje medijskog izvještavanja u tiskanim medijima. To je posebno važno s aspekta kreiranja odnosa s medijima, odnosno, aspekta kriznog komuniciranja u slučajevima teških nasilnih zločina jer pomaže u razumijevanju medijskog pristupa, prepoznavanju ključnih pozicija i identificiranju vremenske komponente u obradi i razradi teme.

Kronološki gledano, tiskani mediji su obradi teme pristupili kroz dvije ključne faze:

1. **faktografija** – nizanje činjenica bez ulaženja u analizu, s opisom realističnih detalja ubojstva. Kao posebna potkategorija može se

izdvojiti “faktografija u očima svjedoka” gdje pojedini, medijima dostupni svjedoci nižu činjenice iz svog svjedočanstva.

2. rekonstrukcija zločina – kronološki prikazan tijek događaja s jasnim uzročno-posljedičnim vezama između pojedinih događaja i osoba uključenih u njih. Analizom je također utvrđeno kako se kroz fazu rekonstrukcije zločina provlače i jasno se mogu razdijeliti tri etape:

a. kroki rekonstrukcija zločina – rekonstrukcija u kojoj se daju samo osnovne konture ili crte zločina;

b. medijska rekonstrukcija zločina – rekonstrukcija zasnovana na autorovoj (novinarskoj) logici i podacima kojima autori raspolazu te ih drže relevantnim za objašnjavanje zločina;

c. službena rekonstrukcija zločina – rekonstrukcija kao rezultat istraživanja zločina predstavljena od istražitelja (policije i državnog odvjetništva). Ova faza vremenski koincidira sa objavom službenih rezultata te sve dok oni nisu objavljeni, mediji se bave medijskom rekonstrukcijom.

Nadalje, iz analiziranog materijala može se zaključiti kako postoji sustavnost u prezentiranju teme, što je i razumljivo jer prema kriterijima koje su postavili Poolak i Kubrin (2007) zadovoljeni su gotovo svi elementi po kojima će mediji odabrati neku vijest za objavu i praćenje. Sustavnost postoji kod prezentiranja svih promatranih kategorija u ovom istraživanju, što se vidi iz podataka o broju članaka u kojima su pronađene analizirane kategorije. Tako se mediji portretom zločina bave u 33 od 62 objavljena članka ili 53% članaka, uzrokom zločina u 16 ili 26%, ulogom policije u 38 ili 60% članaka, drugim vezanim problemima u čak 45 ili 73% članaka, a mediji koriste različite sugovornike u 77% ili 54 članka. Može se zaključiti kako od svih promatranih kategorija sustavnost medija u najvećoj mjeri dolazi do izražaja u kategoriji “drugi vezani problemi” koji se javljaju nakon teškog zločina. Ovaj rezultat odudara od početne pretpostavke kako će se mediji u najvećoj mjeri posvetiti samom zločinu i njegovom uzroku.

Analizom sadržaja kao glavni uzrok zločina definiran je “psihički problem, alkoholizam i agresivnost počinitelja zločina na koju je uslijedila neadekvatna i nepravovremena društvena reakcija zbog slabosti sustava prema braniteljima sudionicima Domovinskog rata”.

Sljedeći odlomci iz tekstualne produkcije tipični su za ovakvo definiranje uzroka zločina:

• *Večernji list*, 28. ožujka 2008.g.

“Prestaje Koradino herojsko ratno doba. Nižu se ekscesi i afere, od prometnih nezgoda do tučnjava i nasilja. Pravosuđe je vodilo nekoliko procesa protiv Korade. Kroz sve te sudske procese u pravilu je prolazio “elegantno” i ostao je “nedodirljiv”. Mnoge je prometne nezgode i nasilje činio pod utjecajem alkohola.”

• *Novi list*, 28. ožujka 2008. god.

“Slavni ratni put generala Koradea dobro je poznat javnosti, baš kao i njegova mirnodopska tamna strana mjeseca kojom je neprestano punio stranice crnih kronika. Alkoholizam, prometne nesreće, nasilništvo, potezanje pištolja, tučnjave i još mnogo toga pratili su svo ovo vrijeme Koradea. Koliko puta su mu i policija i pravosuđe progljedali kroz prste upravo zbog ratnih zasluga i generalskog čina te su njegovi grijesi i nedjela ostali nesankcionirani, teško će se ikada saznati.”

• *Nacional*, 1. travnja 2008. g.

“Ivana Koradea - suspektoga ubojicu koji se trenutno skriva pred potjerom u varaždinskim šumama - odavno je već trebalo uhapsiti i staviti pod rigorozan policijsko-psihološki nadzor, za njegovo dobro i dobro njegove okoline. Umjesto toga, režim ga je tretirao kao specijalnu zaštićenu vrstu kojoj je u Hrvatskoj dopušteno da terorizira građane bez ikakvoga straha od sankcija. Kao manifestni psihopat i alkoholičar sklon nasilju, Korade je provodio dane tražeći žrtve i izazivajući incidente, a dodatan poticaj za ispade davala mu je spoznaja o imunitetu pred zakonom, svijest da se država u njega ne usuđuje ni taknuti. Ta spoznaja bila je prvorazredna hrana za njegove devijantne instinkte.”

Ulogom policije tiskani se mediji bave vrlo intenzivno, ali i objektivno te je precizno definiraju u ovom konkretnom slučaju. Prema rezultatima analize policija ima tri ključne uloge:

1. istražne i izvidne radnje - očevidi, obavijesni razgovori, prikupljanje informacija, pretrage kuća, podnošenje kaznene prijave, a što sve spada u procesne ovlasti utemeljene na Zakonu o kaznenom postupku;
2. izvorne policijske poslove - traganja, blokade, pretrage terena;
3. zaštitna uloga policije - zaštita i upozorenje stanovništva.

Kao i kod svih prethodnih kategorija i kada su u pitanju drugi problemi koji se vežu uz počinjeni zločin, mediji daju vrlo usredotočeni prikaz, što je

između ostalog i potvrđeno kroz broj članaka u kojima se bave ovim pitanjem. Analizom su dobivene tri glavne kategorije problema:

1. strah od kriminala;
2. nepovjerenje u kaznenopravni sustav;
3. veliki materijalni troškovi kao posljedica počinjenog zločina.

Strah od kriminala (strah za sigurnost, strah od nasilja, strah od odmazde) može se prepoznati kao dominantni problem koji ističu autori u svojim člancima objavljenima u tiskanim medijima. Međutim, u analiziranom sadržaju mediji se prvenstveno bave posljedicama straha od kriminala na život građana, ne ulazeći u prirodu tog straha. Nadalje, može se zaključiti kako se radi o posljedicama straha od kriminala koji je reakcija na trenutno afektivno stanje uzrokovano konkretnim zločinom, a ne o dispozicijskom strahu kao svojevrsnoj osobnoj značajki. Mediji pažljivo seciraju posljedice koje se javljaju uslijed straha od kriminala, kao što su: povlačenje lokalnog stanovništva u kuće, zaključavanje, napuštanje mjesta, izbjegavanje uobičajenih dnevnih aktivnosti, strah roditelja za djecu i poremećaji spavanja. Ovime se potvrđuju rezultati brojnih znanstvenih istraživanja koja govore u prilog činjenici da strah od kriminala ima značajan utjecaj na kvalitetu života ljudi (Meško, Kovčo-Vukadin, Muratbegović, 2008; Glasnović Gjoni, 2006). U konkretnom slučaju može se zaključiti kako strah od kriminala povlači negativne posljedice bez obzira radi li se o trenutnom afektivnom stanju ili o trajnoj osobini.

Vjeran prikaz može se vidjeti u sljedećim tekstovima:

- *Novi list, 29. ožujka 2008.g.*
“Veterničari ne spavaju, boje se novih zločina. U selu su ljudi jučer stajali ispred svojih kuća, svi u šoku, strahu i nevjerici. Kažu da nisu mirno spavali, što od straha, što od šoka.”
- *24 sata, 31. ožujka. 2008.g.*
“Mještani Velike Veterničke i okolnih sela koja su ovih dana pročešljavali specijalci u strahu su jer Koradea još nisu pronašli. Boje se djecu pustiti samu u školu ... Iako stanovnici Velike Veterničke već danima ne spavaju zbog bojazni za vlastite živote, djecu će, unatoč strahu, u ponedjeljak morati poslati u školu. Neki roditelji će, iako postoji redovita autobusna linija, svoje školarce sami odvesti automobilom u školu.”
- *Večernji list, 6. travnja 2008.g.*
“Ovih dana bilo me strah ići u šumu, ali to je, konačno, bilo i zabranjeno. Djeca su izlazila jer su premarla da bismo ih zadržali u kući, no bili smo u strahu.”

Nepovjerenje u kaznenopravni sustav kao problem direktno vezan za počinjeni zločin može se također sta-

viti u direktnu korelaciju sa uzrokom zločina u kojem se uz osobne psiho-patološke karakteristike počinitelja posebno naglašava neadekvatna i nepravovremena društvena reakcija, prije svega zbog slabosti kaznenopravnog sustava u tretiranju i sankcioniranju branitelja sudionika Domovinskog rata, neobjektivnost prema braniteljima te zbog izvrđavanja pravde. Upravo se u ovom dijelu prepoznaje važnost političke dimenzije problema, koja je vidljiva i u medijskom diskursu. Nepovjerenje u kaznenopravni sustav povezano je i sa strahom od kriminala, što svoju potvrdu nalazi u teoriji socijalne kontrole jer implicira izostanak ili nedostatan formalni nadzor nad asocijalnom osobom (Ferraro, 1995, prema Gabriel i Greve, 2005; Franklin, Franklin i Fearn, 2008). Na temelju dobivenih rezultata može se tvrditi da je uz publicistički prisutan i sociološki, odnosno sociološko-kriminološki diskurs. Zločin kao dio socijalne devijacije sa svojim uzrokom i problemima do kojih dovodi precizno je prikazan kroz analizirani sadržaj. To se vidi i u sljedećem tekstu:

- *Novi list, 28. ožujka 2008.g.*
“Koliko puta su mu i policija i pravosuđe progladali kroz prste upravo zbog ratnih zasluga i generalskog čina te su njegovi grijesi i nedjela ostali nesankcionirani ... Da je Korade već za svoje prve sukobe sa zakonom kažnjen onako kao što bi to bio svaki drugi hrvatski građanin, možda se ponavljanje krvave povijesti u Hrvatskom zagorju ne bi niti dogodilo. Čak ako je i bolest, PTSP, u pitanju nikakvo herojstvo i doprinos oslobođenju zemlje ne može biti bilo kome bjanko mjenica da prestankom rata i nestankom pravog neprijatelja diže ruku ili poteže oružje na susjede, prolaznike, sudionike u prometu, djecu i starice. ...sudjelovanje u ratu ne smije biti olakotna okolnost za nasilno ponašanje, kriminal i zločine ...”

Manjim dijelom tiskani mediji bave se i velikim troškovima koji su nastali kao posljedica zločina, zbog velikog trošenja policijskih resursa, angažmana velikog broja policajaca te velikih materijalnih troškova.

Na primjer:

- *Jutarnji list, 2. travnja 2008.g.*
“U potrazi za Koradeom sudjeluje 3600 policajaca svih rodova policije, kriminalističke, temeljne, specijalne, interventne, prometne i granične, a intenzivno, na terenu, za njim traga 400 policajaca.”
- *24 sata, 2. travnja 2008.g.*
“Oko 1,800.000 kuna potrošeno je u prošlim sedam dana na potragu za najtraženijim hrvatskim bjeguncem. Dan potrage za njim, prema procjenama iz policijskih izvora, stoji oko 300,000 kuna.”

U konačnici, s aspekta razumijevanja medija, a posebno planiranja medijske strategije zanimljiv je rezultat koji se odnosi na ključne aktere koji su sudjelovali u diskusijama o zločinu. Prepoznate su tri skupine medijskih sugovornika:

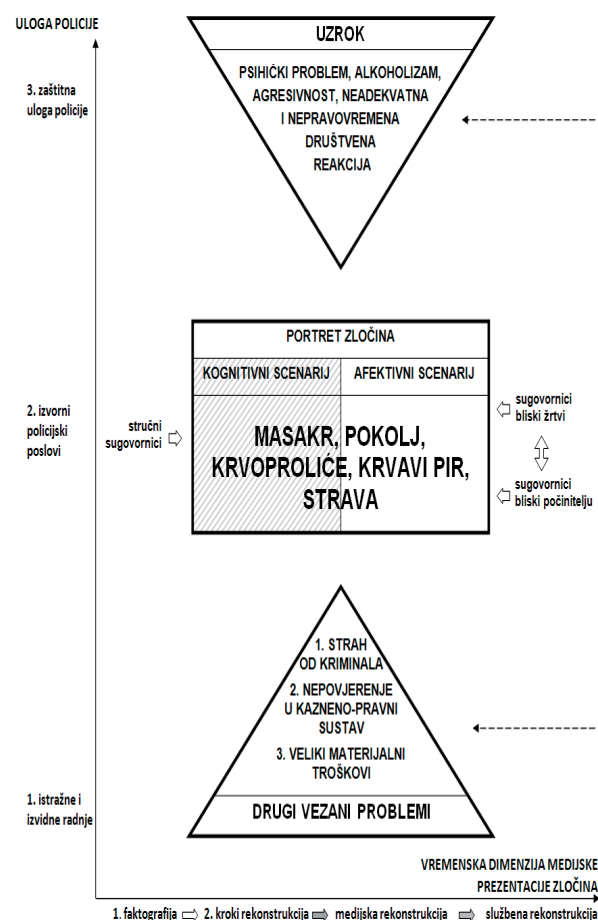
- 1. stručni sugovornici** – u ovu kategoriju na prvo mjesto po zastupljenosti dolaze službeni policijski sugovornici (ravnatelj policije i glasnogovornik policije), zatim istražni sudac, psihijatri, vojni stručnjaci, sociolozi, stručnjaci ministarstva zaduženog za obrazovanje. Dakle, osobe s punim kompetencijama za različite aspekte teme koja je predmet medijskog interesa (zločinac, žrtve, posljedice zločina, uzroci i drugo). Zbog širokog spektra korištenja stručnih i kompetentnih sugovornika može se govoriti o holističkom pristupu medijskog tretiranja zločina.
- 2. sugovornici bliski žrtvama** – roditelji, rodbina, prijatelji ubijenih, susjedi, mještani. Ova skupina sugovornika naglašava afektivnu komponentu medijske prezentacije, dok se stručni sugovornici vežu uz kognitivni scenarij.
- 3. sugovornici bliski počinitelju** – supruga, suborci, prijatelji, odvjetnik. Pojavljuju se kao svojevrsni kontrapunkt drugoj kategoriji sugovornika, čime mediji nastoje stvoriti dojam objektivnosti.

LOGIČKA ANALIZA I MAPIRANJE (umjesto zaključka)

Na temelju predočenih kategorija provedena je logička analiza i mapiranje, što je rezultiralo sljedećom matricom (slika 1.).

Kriminalitet općenito, a posebno onaj nasilni, dobiva veliku medijsku pozornost i mediji ekstremnom kriminalu daju veći prostor. Posebno tome doprinosi činjenica da je u kazneno djelo uključena javna osoba ili osoba od društvenog značaja te što su nastupile smrtne posljedice. Upravo ovi kriteriji prisutni su i u slučaju višestrukog ubojstva kojeg je počinio Ivan Korade. Provedenom analizom dobivena je logička matrica koja promatrane kategorije stavlja u međusobni odnos. Detaljnom analizom članka ekstrahiran je generalni portret zločina prikazan kao: masakr, pokolj, krvoproliće, krvavi pir i strava te je utvrđeno kako je zločin prikazan i kroz kognitivni, ali i afektivni scenarij. Mediji kroz kognitivni scenarij imaju za cilj prikazati događaj, međutim ipak nastoje utjecati na razumijevanje publike služeći se pri tome afektivnim konotacijama već sadržanim u javnom diskursu. Kao rezultat pro-

Slika 1.

vedene analize dobivena je tipologija medijskog prikazivanja zločina u tiskanim medijima. Kronološki gledano, tiskani mediji su obradi teme pristupili kroz dvije ključne faze: faktografiju - nizanje činjenica bez ulaženja u analizu, i rekonstrukciju zločina - kronološki prikazan tijek događaja s jasnim uzročno-posljedičnim vezama između pojedinih događaja i osoba uključenih u njih. Rekonstrukcija zločina ima tri etape: kroki rekonstrukciju zločina, medijsku rekonstrukciju zločina i službenu rekonstrukciju zločina.

Analizom sadržaja, kao glavni uzrok zločina definiran je "psihički problem, alkoholizam i agresivnost počinitelja zločina na koju je uslijedila neadekvatna i nepravovremena reakcija društva zbog slabosti sustava prema braniteljima, sudionicima Domovinskog rata". Ulogom policije tiskani mediji bave se vrlo intenzivno, ali i objektivno te ju definiraju kroz istražne i izvidne radnje, izvorne policijske poslove i zaštitnu ulogu policije. Kada su u pitanju drugi sociološko-kriminološki problemi koji se vežu uz počinjeni zločin, mediji daju vrlo usredotočeni prikaz, prepoznajući tri glavne kategorije problema, i to: strah od kriminala, nepovjerenje u kaznenopravni sustav i veliki materijalni trošak.

Strah od kriminala može se prepoznati kao dominantni problem koji ističu autori u svojim člancima. Oni pri tome prepoznaju i posljedice koje se javljaju uslijed straha od kriminala. Nepovjerenje u kaznenopravni sustav, kao prepoznati problem, može se staviti u direktnu korelaciju sa uzrokom zločina u kojem se uz osobne psiho-patološke karakteristike počinitelja posebno naglašava neadekvatna i nepravovremena društvena reakcija, prije svega zbog slabosti kaznenopravnog sustava. Zbog dobivenih rezultata možemo utvrditi da je, uz publicistički diskurs, prisutan i socio-kriminološki diskurs, jer je zločin, kao dio socijalne patologije sa svojim uzrokom i problemima do kojih dovodi, precizno prikazan kroz analizirani sadržaj. Stručni sugovornici, sugovornici bliski žrtvama i sugovornici bliski počinitelju prepoznati su kao tri skupine ključnih aktera koji su sudjelovali u diskusiji o zločinu, pri čemu je prva kategorija zastupljenija u kognitivnom, a druga i treća u afektivnom scenariju portreta zločina.

Kada je u pitanju analiza medijskih sadržaja koji tretiraju zločin i analiza diskursa, buduća istraživanja bi trebala ići u dva pravca: prvi se odnosi

na analizu diskursa u ostalim medijima, a ne samo tiskovnim, kako bi se utvrdile sličnosti ili razlike s obzirom na njihove specifičnosti, dok bi se drugi odnosio na analizu kojom bi se obuhvatila medijska prezentacija ostalih vrsta kriminaliteta, posebno onih koji predstavljaju dominantne društvene probleme poput korupcije, urbanog nasilja, zlouporabe droge i drugo.

Ova analiza trebala bi pomoći u razumijevanju medija u situacijama kada prate teški zločin koji predstavlja krizni događaj te pomoći u predviđanju i planiranju budućih strategija kriznog komuniciranja. Obzirom da su ovakvi zločini ipak rijetki u Hrvatskoj, iskustvo stečeno na temelju njih predstavlja izuzetnu priliku za učenje.

Ograničenja ovog rada mogu se sagledati u tome što je analizom proučavan samo jedan slučaj, što se donekle može opravdati činjenicom da se radi o jedinstvenom, u hrvatskim okvirima izuzetno rijetkom i ekstremnom slučaju.

LITERATURA

- Badurina L. (2003): Slojevi javnog diskursa. U: Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na slovenskem: členitev jezikovne resničnosti. Zbornik radova s međunarodnog simpozija Obdobja 22. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Ljubljana. 151-164.
- Badarevski, B. (2007): Kritička analiza diskursa trgovine ženama u štampanim medijima u Republici Makedoniji: Radna Perspektiva. U: Bamburač, N.M., Jusić, T., Isanović, A. (Ur.), Stereotipizacija: Predstavljanje žena u štampanim medijima u JI Europi. Mediacentar Sarajevo. Sarajevo. 219-247.
- Bell, A., Garrett, P. (2003): *Approaches to Media Discourse*. Blackwell Publishers Ltd. Oxford, UK.
- Borovec, K. (2011): Strategija odnosa s javnošću Ministarstva unutarnjih poslova. *Mir, ugled i povjerenje* 53, god. VI. posebni dodatak.
- Cajner Mraović, I., Faber, V., Volarević, G. (2003): Strategija djelovanja policija u zajednici. MUP, Policijska akademija. Zagreb.
- Chalom, M. (2003): Osjećaj sigurnosti i policija u zajednici: promašen susret?. Izbor članaka iz stranih časopisa, 3-4. 137-147.
- Chermak S. (1995): Image Control: How Police Affect the Presentation of Crime News. *American Journal of Police*, 14 (2). 21-42.
- Doležal, D. (2009): Razumijevanje straha od kriminaliteta. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45 (2). 1-14.
- Dowler, K. (2002): Media Influence on Citizen Attitudes Toward Police Effectiveness. *Policing and Society*, 3. 227-238.
- Dowler, K. (2003): Media consumption and public attitudes toward crime and justice: The relationship between fear of crime, punitive attitudes, and perceived police effectiveness. *Journal of Criminal Justice and Popular Culture*. 10 (2). 109-126.
- Dubois, J. (2002): Media Coverage of Organized Crime: Impact on Public Opinion. *Universite du Quebec a Montreal. Quebec*. Preuzeto 28. travnja 2011. s www.rcmp-grc.gc.ca.
- European Commission (2004): A Review of scientifically evaluated good practices for reducing feelings of insecurity or fear of crime in the EU member states. *European Communities: Building Research Establishment Ltd*.
- Ferraro, K., LaGrange, R., L. (1987): The Measurement of Fear of Crime. *Sociological Inquiry*, 5. 70-101.
- Franc, R., Ivičić, I., Šakić, V. (2007): Kriminal i nasilje kao društveni problem – percepcija javnosti. U: Kolesarić, V. (Ur.): Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek. 103-116.
- Franklin, T.W., Franklin, C.A., Fearn, N.E. (2008): A Multilevel Analysis of the Vulnerability, Disorder, and Social Integration Models of Fear of Crime. *Social Justice Research*, 21. 204-227.
- Gabriel, U., Greve, W. (2003): The psychology of fear of crime. *British Journal of Criminology*, 43 (3). 600-614.
- Glasnović Gjoni, V. (2006): Strah od kriminaliteta: obilježja spola i dobi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13 (1). 171-187.
- Gregurek, R., Varda, R., Danić, S. (2001): Psihodinamska teorija stresa, *Medix* 7 (35). 56-61.
- Halmi, A., Belušić, R., Ogresta, J. (2004): Socijalnokonstruktivistički pristup analizi medijskog diskursa. *Medijska istraživanja*, 10 (2). 35-50.
- John Howard Society of Alberta (1999): Fear of Crime. Preuzeto 18. travnja 2011. s <http://www.iohnhoward.ab.ca/PUB/C49.htm>.
- McLaughlin, E. (2001): *The Sage Dictionary of Criminology*. Sage Publication Ltd. London.
- Meško, G., Kovčo-Vukadin, I., Muratbegović, E. (2008): Social-Demographic and Social Psychological Perspectives of Fear of Crime in Slovenia, Croatia and Bosnia and Herzegovina. *Crime and Crime Policy*, 3. 173-196.
- MUP i UNDP (2009): Nacionalno istraživanje javnog mnijenja o percepciji sigurnosti građana, postupanju policije, te suradnji između policije i lokalne zajednice. Program Ujedinjenih naroda za razvitak u RH i Ministarstvo unutarnjih poslova. Zagreb.
- Novak, B. (2001): Krizno komuniciranje i upravljanje opasnostima: Priručnik za krizne odnose s javnošću. Binoza press. Zagreb.
- Polk, K. (1997): When Man Kill: A Comparison of Everyday Homicide with Images of Media Violence. Paper presented at the conference: Violence, Crime and the Entertainment Media. Australian Institute of Criminology. Sydney. Preuzeto 5. svibnja 2011. s http://aic.gov.au/media_library/conferences/violence/polk.pdf.

- Pollak, J., Kubrin, C. (2007): Crime in the news: How crimes, offenders and victims are portrayed in the media. *Journal of Criminal Justice and Popular Culture*, 14 (1). Preuzeto 22. studenog 2010. s <http://www.albany.edu/scj/jcjpgc/vol14is1/pollak.pdf>.
- Singer, M., Došen, A., Dundović, D., Dujmović, Z., Đanić, A., Mikšaj-Todorović, Lj., Kovčo-Vukadin, I., Volarević, G. (2009): Zagreb - siguran grad. Istraživački projekt. Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Šakić, I., Ivičić, I., Franc, R. (2008): Extent of fear of crime in Croatia and effects of television viewing on fear of crime. Zagreb: Institute of Social Sciences. Preuzeto 20. listopada s 2010. http://bib.irb.hr/datoteka/378908.Sakic_Ivicic_Franc_Edinburg08poster.pdf.
- Teece, M., Makkai, T. (2000): Print media reporting on drugs and crime, 1995 – 1998. *Trends & issues in crime and criminal justice*. 141-160.
- Zimmermann, E. (1981): Policija i mediji (Polizei and Medien). Izbor članaka iz stranih časopis, 2. 163-172.
- Walker, A., Kershaw, C. and Nicholas, S. (2006): Crime in England and Wales 2005/06. Home Office Statistical Bulletin. London. 12/06.
- Web izvori:
- http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1441.pdf; <http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2012/pre-gled%202011.pdf>
- www.psihijatrija.info

CASE STUDY - THE CRIME COMMITTED BY GENERAL IVAN KORADE

SUMMARY

The present paper presents a case study of the crime committed by Ivan Korade. Content analysis was mainly used as a research method and followed by analysis of media discourse. In the introductory part of the work the media presentation of crime and the impact of the media on the fear of crime were discussed. By analyzing a total of 62 articles published in the daily and weekly newspapers from March 27 until April 8 2008, which reported of multiple murders committed by Ivan Korade, the aim of this paper was to establish the portrayal of crime, cause of crime according to the attitude of the media, and to define the role of the police through a content and discursive analysis. In addition, the analysis also abstracted the main categories of the media sources and their competences, as well as other socio-criminological problems which occur along with violent crimes and multiple murders.

The analysis resulted in a matrix, which in logical relationship depicts the above mentioned categories: massacre, slaughter and bloodshed as the main portrayal of crime; psychological problems, alcoholism, aggression, inadequate and untimely social reaction as the main cause and the fear of crime, lack of confidence in the criminal justice system, and large financial costs as a result of crime. Characteristic phases through which the print media deal with the subject of crime have been obtained through this analysis and they include the following: stating facts as the first phase and the reconstruction of the crime as the second phase with its sub phases including sketch-reconstruction, the reconstruction of the media and official reconstruction of events. The main categories of collocutors whom media use as information sources include expert collocutors, collocutors close to victims and collocutors close to a perpetrator, whereas the police are portrayed through their three basic roles: through inquiry and investigative activities, original police operations and the protective role of the police.

Key words: media discourse analysis, criminality as reported by the media, typology of media presentation of crime, fear of crime, sources of the media.